

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پنجم دبستان

فارسی

کتاب معلم

(راهنمای تدریس)

۱۳۹۴

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

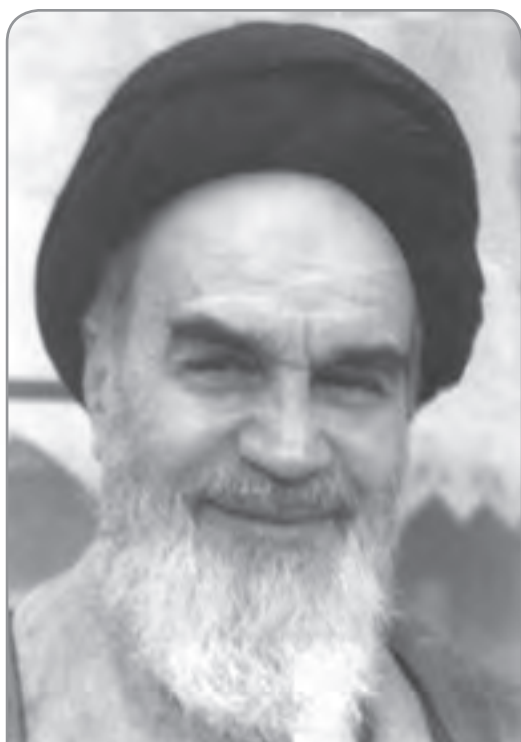

نام کتاب: کتاب معلم فارسی پنجم دبستان - ۶۹
پدیدآورنده: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف: دفتر تألیف کتاب‌های درسی
عمومی و متوسطه نظری
شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف: فریدون اکبری شلدره، راحله
محمدی و پریچهر جبلی آده

مدیریت آماده‌سازی هنری: اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
شناسه افزوده آماده‌سازی: لیدا نیک‌روش (مدیر امور فنی و چاپ) - مریم نصرتی (صفحه‌آرا) -
سیده فاطمه محسنی، فرشته ارجمند، شاداب ارشادی، سپیده ملک‌ایزدی، احمدرضا امینی،
حمید ثابت کلاچاهی (امور آماده‌سازی)
نشانی سازمان: تهران خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)
تلفن: ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کد پستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹،
وبگاه: www.irtextbook.ir و www.chap.sch.ir
ناشر: اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
چاپخانه: شرکت افست «سهامی عام» (www.Offset.ir)
سال انتشار و نوبت چاپ: چاپ اول ۱۳۹۴

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکسبرداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع بدون کسب مجوز ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

شابک ۵ - ۲۴۵۶ - ۰۵ - ۹۶۴ - ۹۷۸ - ISBN 978-964-05-2456-5

- پیشگفتار
- نمای کلی ساختار و محتوای فارسی
- بودجه‌بندی پیشنهادی

بخش اول: کلیات

● مقدمه / ۲

- رویکرد برنامه درسی فارسی / ۳
- اهداف برنامه درسی فارسی (تفکر و تعقل، ایمان و باور، علم، اخلاق، عمل) / ۶
- حوزه یادگیری زبان و ادبیات فارسی در برنامه درسی ملی / ۸
- زبان فارسی در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش / ۸
- محتوا / ۹

- نمای ساختار و محتوای کتاب خوانداری و نوشتاری / ۱۳-۱۲
- نمای آماری متن‌های خوانداری و شنیداری پنجم / ۱۳
- جدول مهارت خواندن / ۱۹

■ مهارت گوش دادن / ۲۳

■ مهارت سخن گفتن / ۲۵

■ مهارت نوشتن / ۳۰

- نمایه کلی آموزش دانش‌ها و مباحث زبانی در فارسی ابتدایی / ۳۱-۳۲

- روش‌های آموزش / ۳۲
- ارزشیابی پیشرفت تحصیلی / ۳۶
- جدول ارزشیابی فارسی / ۴۱-۴۰

بخش دوم: بررسی درس‌ها

- مقدمه / ۴۳
- سخنی با معلمان محترم کلاس‌های چندپایه / ۴۳
- ستایش: ای همه هستی ز تو پیدا شده (نظامی) / ۴۸
- فصل اول: آفرینش / ۵۰
- اهداف فصل اول / ۵۳
- درس اول: تماشاخانه / ۵۴
- درس دوم: فضل خدا (شعر سعدی) / ۷۰
- فصل دوم: دانایی و هوشیاری / ۸۱
- اهداف فصل دوم / ۸۳
- درس سوم: رازی و ساخت بیمارستان / ۸۵
- درس چهارم: بازرگان و پسران (کلیله و دمنه) / ۹۸
- درس پنجم: چنار و کدوئین (ناصر خسرو) / ۱۰۹

● فصل سوم : ایران من / ۱۲۱

■ اهداف فصل سوم / ۱۲۳

■ درس ششم : سرود ملی ... / ۱۲۴

■ درس هفتم : آزاد (فرهنگ بومی) / ۱۳۵

■ درس هشتم : دفاع از میهن / ۱۳۹

● فصل چهارم : نام آوران / ۱۴۶

■ اهداف فصل چهارم / ۱۴۸

■ درس نهم : نام آوران دیروز، امروز، فردا / ۱۴۹

■ درس دهم : نام نیکو / ۱۵۷

■ درس یازدهم : نقش خردمندان / ۱۶۷

■ درس دوازدهم : آزاد (فرهنگ بومی) / ۱۷۴

● فصل پنجم : راه زندگی / ۱۷۷

■ اهداف فصل پنجم / ۱۷۹

■ درس سیزدهم : روزی که باران می بارید / ۱۸۰

■ درس چهاردهم : شجاعت / ۱۸۸

■ درس پانزدهم : کاجستان / ۱۹۶

● فصل ششم : علم و عمل / ۲۰۵

■ اهداف فصل ششم / ۲۰۷

■ درس شانزدهم : وقتی بوعلی کودک بود / ۲۰۹

■ درس هفدهم : کار و تلاش / ۲۱۷

■ نیایش / ۲۲۵

● پیوست / ۲۲۶

● منابع / ۲۴۰

پیشگفتار

سپاس، پروردگار پاک و مهربان را که توفیق خدمت در بهنۀ تعلیم و تربیت و ارتقای برنامهٔ درسی زبان فارسی را به ما عطا فرمود.

اهمیت و جایگاه زبان فارسی به عنوان میراثی ارجمند و حافظ وحدت و هویت ملی، برکسی پوشیده نیست. زبان فارسی پیام‌آور جلال و عظمت فرهنگ ایرانی است، بدان سان که حکیمان دین‌باور بهنۀ زبان و ادبیات فارسی با بهره‌مندی از ظرایف آن، معارف باورشناختی دین اسلام را به بن‌مایه‌های فرهنگی ایرانیان پیوند زده‌اند و آثاری درخشان در گسترۀ

تعالیم بشری پدید آورده‌اند.

کتاب فارسی پایهٔ پنجم ابتدایی مبتنی بر برنامهٔ درسی ملی و نیز بر پایهٔ چارچوب برنامهٔ درسی فارسی، با رویکرد پرورش مهارت‌های زبانی، سازماندهی و تألیف شده است، تا بتواند برای رشد آموزش زبان فارسی و دستیابی به جایگاه والای آن در جهان علم، گامی مؤثر بردارد.

کتاب راهنمای معلم نیز بر همین بنیاد و با توجّه به اهداف زیر، برای استفادهٔ آموزگاران گرامی تدوین شده است:

■ تبیین رویکرد خاص آموزش کتاب فارسی، مبتنی بر مهارت‌های زبانی و فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل)،

- ایجاد نگرشی نو در معلمان و حرکت صحیح از زبان آموزی به پهنه ادبیات فارسی،
- آشنایی معلمان با ساختار جدید کتاب فارسی خوانداری و نوشتاری و به کارگیری خلاقانه ریزمهارت‌های خواندن و نوشتن در فرایند یاددهی - یادگیری،
- گسترش و تعمیق دانش معلمان در چهار حوزه مهارت‌های زبانی (سخن گفتن، گوش دادن، خواندن، نوشتن) و آموزش روشمند دانش‌آموزان، مبتنی بر اهداف عناصر سازه‌ای کتاب درسی،
- توسعه و کاربست روش‌های آموزش بر پایه تقویت کار گروهی و مشارکت دانش‌آموزان با ارائه روش‌ها و شگردهای علمی و تجربی متنوع در کتاب راهنما،
- یکی از مهم‌ترین اهداف برنامه درسی فارسی، نظم فکری و سامان دادن به ذهن دانش‌آموزان است؛ به همین روی، انتظار داریم آموزگاران گرامی در آموزش و طبقه‌بندی مفاهیم ذهنی، دانش‌آموز را هدایت کنند؛ بنابراین، لازم است برای درک مبانی نظری برنامه و تحقق این هدف، کتاب راهنمای معلم به طور دقیق مطالعه شود.
- تقویت مهارت درک متن، یکی دیگر از اهداف برنامه درسی پنجم ابتدایی است. برای این کار، معلمان محترم باید به فراخور توانمندی‌های دانش‌آموزان در جهت تکمیل آموزش کتاب تلاش نمایند.
- آموزش مهارت گوش دادن و تقویت درک شنیداری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که لازم است معلمان محترم به آن توجه کافی داشته باشند. درک شنیداری، پیش‌نیاز درک خوانداری است.

■ آموزش مهارت نگارش در فارسی سوم ابتدایی با «بندنویسی» آغاز شده بود و دانش‌آموزان سوم ابتدایی در پایان سال تحصیلی توانایی نوشتن یک بند منسجم را با رعایت اصول علمی نگارش فراگرفته‌اند. فارسی چهارم در ادامه این فرایند، پس از مرور آموخته‌ها، به «انواع نوشتن» در فعالیت‌های نوشتاری روی آورد. فارسی پنجم نیز در تقویت این مهارت کوشیده است. برای آموزش مهارت درست نویسی و نگارش، لازم است در راستای اهداف مهارت نگارش، کار تمرین و یادگیری، در این پایه تداوم یابد. در نگارش پایه پنجم به گزارش نویسی، خلاصه نویسی، شرح حال نویسی، تولید داستان کوتاه و تحقیق پرداخته شده است.

■ برای درک بهتر اهداف فعالیت‌ها در مهارت سخن گفتن، بهتر است مطالب به دنبال هم، با یک نگاه طولی مطالعه شوند. در این صورت، ضمن روشن شدن سیر آموزش و ارتباط میان سخن

گفتن و نوشتن، مشخص می‌شود که هر دو مکمل یکدیگرند و کمک می‌کنند ابتدا مطالب در ذهن دانش‌آموز طبقه‌بندی، سپس بر زبان جاری شود و سرانجام روی کاغذ آید.

■ ارائه شگردهای ایجاد توازن و درهم‌تنیدگی آموزش و ارزشیابی کیفی با هدف پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان.

این کتاب شامل یک پیشگفتار، دو بخش و یک پیوست است؛ بخش نخست به شرح کلیات برنامه و معرفی ساختار و محتوای کتاب درسی اختصاص دارد؛ در بخش دوم، درس‌ها بررسی و اهداف،

روش آموزش و ارزشیابی، تدوین شده‌است؛ در این بخش بر پایه ساعت ویژه آموزشی، چگونگی آموزش هر درس و فعالیت‌های نوشتاری آن در حدود ۹ الی ۱۱ جلسه، برنامه‌ریزی و سازماندهی شده است. دقت آموزگاران ارجمند در مطالعه این اثر و ارائه پیشنهادها سازنده، بر استواری علمی این کتاب و ارتقای سطح آموزش عمومی، خواهد افزود.

سخن دیگر اینکه تألیف کتاب فارسی، بر بنیاد نظریه‌های علمی استوار است و تردیدی نیست که اگر آموزش به درستی انجام شود، تأثیر شگرفی بر توانایی‌های زبانی دانش‌آموزان خواهد داشت. مسلماً ایجاد چنین تحوّل‌ی در گرو دستان با کفایت و مهربان شما همکاران ارجمند است.

سخن پایانی اینکه، واژگان هم، مانند من و شما برای خود دنیایی و حس و حالی دارند. رنگی و بویی و خاصیتی دارند. طعم برخی واژه‌ها به چشم چشایی یکی خوش می‌آید و دل پسند است و در ذائقه دیگری ناگوار و دل‌گزند است. ما بر این باوریم که هر قلمرو و کار تازه‌ای، زبان و واژگان ویژه‌ای دارد که با زایش اثر، همزاد است. به همین سبب، در این سال‌ها کتاب‌های جدید فارسی، دنیای تازه‌ای از کاربرست واژگان را در ادبیات آموزش رسمی، گشوده است. حرف تازه و طرح نو، با خود عادت زبانی ویژه‌ای همراه دارد و البته این حرکت، آگاهانه و بخشی از اهداف زبان‌آموزشی و زمینه‌ساز رشد و گسترش دامنه زبان فارسی است. برای نمونه، کلمه «خوانداری» را می‌توان نام برد که برآمده از یک فعل پُر بسامد در پهنه زبان‌آموزی است و از دید ساخت هم، همانند فراوانی دارد. به نمودار ساختی واژگان زیر، بنگرید که همه فرایند ساختاری یکسانی دارند:

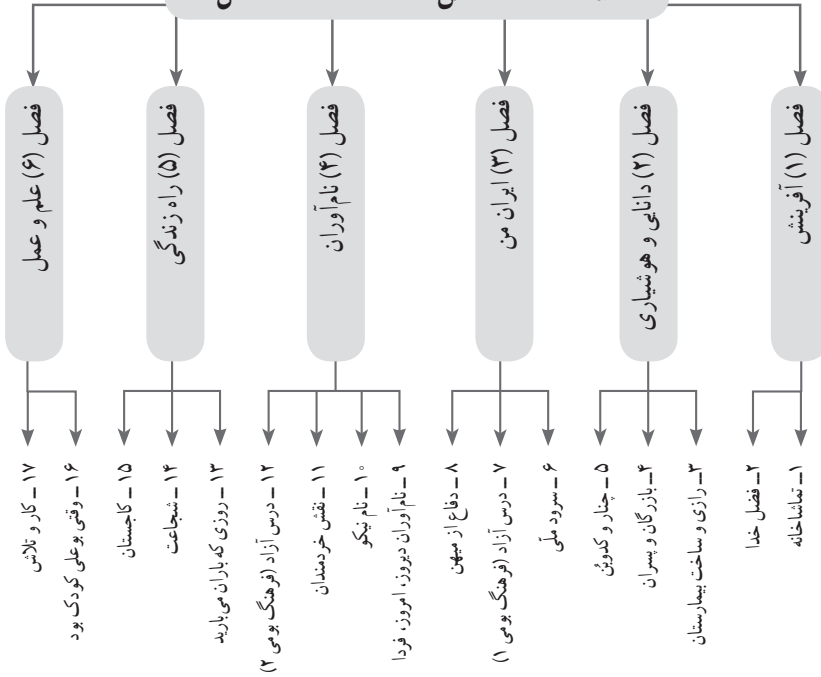
مصدر	بن ماضی	پسوند اسم مصدر ساز «ار»	پسوند صفت ساز «ی»	واژه ساخته شده (صفت نسبی)
دیدن	دید	ار	ی	دیداری
شنیدن	شنید	ار	ی	شنیداری
گفتن	گفت	ار	ی	گفتاری
خواندن	خواند	ار	ی	خوانداری
نوشتن	نوشت	ار	ی	نوشتاری

گروه زبان و ادب فارسی

نمای کلی ساختار و محتوای

دبستان فارسی پنجم

شش فصل

بودجه‌بندی پیشنهادی آموزش فارسی پنجم

مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند	فروردین	اردیبهشت
یادآوری جلسه ۱	درس ۳ جلسه ۹	درس ۶ جلسه ۱۰	درس ۹ جلسه ۱۰	درس ۱۲ (آزاد) جلسه ۳	درس ۱۵ جلسه ۹	—	درس ۱۷ جلسه ۱۱ نیایش جلسه ۱
ستایش جلسه ۲ درس ۱ جلسه ۱۰	درس ۴ جلسه ۸	درس ۷ (آزاد) جلسه ۳	درس ۱۰ جلسه ۹	درس ۱۳ جلسه ۹	مرور آموخته‌ها	مرور آموخته‌ها جلسه ۱	مرور آموخته‌ها جلسه ۱
درس ۲ جلسه ۱۰	درس ۵ جلسه ۱۱	درس ۸ جلسه ۱۰	مرور آموخته‌ها	درس ۱۴ جلسه ۹	—	درس ۱۶ جلسه ۹	تمرین و تکرار
			درس ۱۱ جلسه ۱۰				

۷ ساعت (۷ جلسه ۵۰ دقیقه‌ای)	ساعات آموزش فارسی پایه پنجم در هفته
۸ تا ۱۱ جلسه	تعداد جلسات اختصاصی آموزش هر درس

توجه: زمان‌بندی ارائه شده، با هدف ایجاد انسجام و هماهنگی در آموزش، تدوین شده و پیشنهادی است و به فراخور شرایط آب و هوایی مناطق، موقعیت و امکانات مدارس و به کارگیری روش‌های آموزش فعال و تلفیقی، انعطاف‌پذیر و قابل تغییر می‌باشد.

مسلان محترم و صاحب نظران گرامی می‌توانند نظر اصلاحی خود را در باره مطالب این کتاب از

طریق نامه به نشانی تهران - صندوق پستی ۴۸۷۴، ۱۵۸۷۵ - گروه درسی مربوط و یا پیام نگار (Email)

ارسال نمایند. talif@talif.sch.ir

دفترتالیف کتاب های درسی ابتدایی و متوسطه نظری